

❧ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10 ❧

Τὸ ἐσχατολογικὸ ὄραμα
τῆς Ἀποκάλυψης γιὰ τὸν ἄνθρωπο
σὲ σχέσηη μὲ τὸ περιβάλλον του

(Σχόλιο στὸ Ἄποκ. 21- 22, 1-5)

Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη εἶναι ἓνα κείμενο ποὺ προσφέρεται γιὰ πολλὲς ἀναγνώσεις. Ὅπως λέμε εἶναι ἓνας πολύτιμος παλιμψηστος κώδικας ποὺ κρύβει στὰ σπλάγχνα του πλούτο σπάνιας ἀξίας.

Ὅτι θὰ ἀκολουθήσει ἀποτελεῖ οὐσιαστικὰ μιὰ προσπάθεια θέασης τοῦ ἀνθρώπου σὲ σχέσηη μὲ τὸ περιβάλλον του, σύμφωνα μὲ τὸ προφητικὸ μάτι τοῦ συγγραφέα τῆς Ἀποκάλυψης. Ὅλο τὸ βιβλίον προσφέρεται γιὰ μιὰ περιβαλλοντολογικὴ προσέγγιση γιατί μέσα καὶ σ' αὐτὸ, ὅπως καὶ σὲ κάθε βιβλίον τῆς Γραφῆς, ἐκφράζεται μὲ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο ὁ πόνος τοῦ

άνθρώπου για τήν ἀπώλεια κάποιου ἔνδοξου παρελθόντος καί ἡ λαχτάρα του νά ζήσει σέ ἕνα περιβάλλον κατάλληλο γι' αὐτόν εἴτε αὐτό νοεῖται ὡς φυσικό εἴτε ὡς ἀνθρώπινο, κοινωνικό. Ὅμως ἐμεῖς θά στρέψουμε τήν προσοχή μας κυρίως στίς τελικές ὁράσεις τοῦ βιβλίου (κεφ. 21 καί 22, 1-5), οἱ ὁποῖες προβάλλουν πραγματοποιημένη, ἐξαιτίας τοῦ Χριστοῦ, τήν ἐλπίδα τοῦ συγγραφέα γιά ἀνανέωση καί ἀνακαίνιση τοῦ σύμπαντος καί τήν μεταποίησή του σέ ἰδανικό τόπο ζωῆς ὅλης τῆς δημιουργίας.

Πρὶν ὅμως παρακολουθήσουμε τὸ περιεχόμενο τῶν δύο αὐτῶν κεφαλαίων νά κάνουμε γενικά τὶς ἐξῆς εἰσαγωγικές παρατηρήσεις:

Α. Εἰσαγωγικές παρατηρήσεις

Βασικὴ διδασκαλία τῆς Κ. Διαθήκης ἀποτελεῖ ἡ θέση ὅτι ὅλη ἡ δημιουργία τελεῖ σὲ βαθειὰ σχέση μὲ τὸν Υἱό. «Ἐν αὐτῷ», ὅπως θά πεῖ ὁ ἀρχαῖος Χριστολογικὸς ὕμνος τῆς πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολῆς¹, «ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατα καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται· καὶ αὐτὸς ἐστὶν πρὸ πάντων καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν²».

¹ Κολ. 1,15-18. Γιὰ τὴ μορφή, τὴ λειτουργία καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ ὕμνου βλ. Ἰ. Καραβιδόπουλου, «Ὁ Χριστολογικὸς ὕμνος τῆς πρὸς Κολοσσαεῖς (Κολ. 1,15-20)» στὸ τοῦ ἰδίου *Βιβλικές Μελέτες Γ'*, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 111-129 καὶ Ο. Hofius, «Ὁ Χριστὸς ὡς συνδημιουργὸς καὶ ἀνακαινιστὴς τῆς κτίσεως κατὰ τὸν Χριστολογικὸ ὕμνο Κολ. 1, 15-20» στὰ *Πρακτικὰ Ε' Παύλεια, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ τὸ φυσικὸ Περιβάλλον* Βέροια 1999, σ. 125-141.

² Κολ. 1,16.17.

Μέσα στο ίδιο πλέγμα σχέσεων Χριστού και κτίσεως κινείται και ο ύπεροχος ύμνος του Λόγου στον πρόλογο του κατά Ιωάννην ευαγγελίου³ υπογραμμίζοντας ότι «πάντα δι' αὐτοῦ (τοῦ Υἱοῦ-Λόγου) ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν⁴».

Καὶ μόνο ἀπὸ τὰ παραπάνω κείμενα, ποῦ προφανῶς ἀποτελοῦν τὰ πρῶτα τῆς ἐκκλησίας, καταλαβαίνουμε ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι μόνο «πρωτότοκος τῆς κτίσεως⁵», αὐτὸς δηλ. ποῦ προηγείται καὶ ὑπερέχει ὄχι μόνο χρονικὰ ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικὰ ἀπ' ὅλη τὴν κτίση καὶ ἔτσι εἶναι κυρίαρχός της, ἀλλὰ καὶ συναίτιος-συνδημιουργὸς της, συνεκτικὴ δύναμη καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ὁ σκοπὸς της (βλ. τὴ διατύπωση «τὰ πάντα εἰς αὐτὸν ἔκτισται»).

Ὅλα αὐτὰ, ὑπογραμμίζουν τὸν πρωταρχικὸ, ἀπόλυτο καὶ κυρίαρχο ρόλο τοῦ Υἱοῦ μέσα στὸ μυστήριό τῆς δημιουργίας. Ἐνα μυστήριο, στὸ ὁποῖο ἐνεργεῖται καὶ φανερώνεται δι-αρκῶς ἡ ἀγάπη καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ τὰ πλάσματά του. Ἐνα μυστήριο τὸ ὁποῖο ἀποκαλύπτει τὸ πρὸς τὰ ἔξω στραμμένο πρόσωπο τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντικατοπτρίζει τὴ μεγαλειότητά του. Ἐνα μυστήριο ποῦ ἀποβαίνει γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ μιὰ πεδίο θεογνωσίας κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τόπος ἀπόλαυσης τῆς

³ Ἰω. 1,1-14. Γιὰ τὸν ὕμνον αὐτὸ βλ. Ο. Hofius, *Struktur und Gedankengang des Logos-Hymnus in Joh 1,1-18*, στὸ Ο. Hofius – H. Kammler, *Johannesstudien*, Tübingen 1996, σ.1-23.

⁴ Ἰω. 1, 2.

⁵ Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφή (Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης) «πρωτοτόκος», ὁπότε τὸ ἐπίθετο δηλώνει τὸν αἴτιο «τοῦ ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγαγεῖν τὴν κτίσιν» Βλ. Ἰ. Καραβιδόπουλος, Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολὲς πρὸς Ἐφεσίους, Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς, Φιλήμονα. Θεσσαλονίκη 1992, σ. 437 καὶ ὑποσ. 52.

θείας μεγαλειότητας. Ένα μυστήριο, τὸ ὁποῖο ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος ἀνέλαβε, μὲ τὴ σάρκωσή του, νὰ ὀδηγήσει στὴν τελείωσή του.

Σ' αὐτό, τὸ ἐννιαῖο μυστήριο τῆς δημιουργίας ἀναφέρονται οἱ σκέψεις ποὺ ἀκολουθοῦν, οἱ ὁποῖες δὲν θίγουν ὅλες τὶς πτυχές του παρὰ μόνο μιὰ : τὴν, ἐξαιτίας τῆς σάρκωσης τοῦ Λόγου, ἐνδοξη προοπτικὴ τῆς δημιουργίας, ὅπως αὐτὴ προβάλλεται κυρίως στὶς τελικὲς ὁράσεις τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκάλυψης. Μὲ ἄλλα λόγια οἱ σκέψεις μας ἀφοροῦν στὸ ἐσχατολογικὸ ὄραμα τοῦ συγγραφέα τῆς Ἀποκάλυψης γιὰ τὸν ἄνθρωπο σὲ σχέση μὲ τὸ περιβάλλον στὸ ὁποῖο καλεῖται νὰ ζήσει.

Παραθέτω τὸ κείμενο γιὰ νὰ μπορούμε νὰ τὸ παρακολουθήσουμε καλύτερα:

B. Τὸ κείμενο

Κεφ. 21

Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν. ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθαν καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. 2 καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἰερουσαλὴμ καινὴν εἶδον καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἠτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. 3 καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ θρόνου λεγούσης ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσῃ μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν ἔσται [αὐτῶν Θεός], 4 καὶ ἐξαλείψει πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν,

καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, [ὅτι] τὰ πρῶτα ἀπῆλθαν.

5 Καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ ἰδοὺ καινὰ πτωῶ πάντα καὶ λέγει · γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοὶ εἰσιν. 6 καὶ εἶπεν μοι γέγοναν. ἐγὼ [εἶμι] τὸ ἄλφα καὶ τὸ ᾠ, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῶ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. 7 ὁ νικῶν κληρονομήσει ταῦτα καὶ ἔσομαι αὐτῶ θεὸς καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. 8 τοῖς δὲ δειλοῖς καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσιν καὶ πόρνοις καὶ φαρμάκοις καὶ εἰδωλολάτραις καὶ πᾶσιν τοῖς ψευδέσιν τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λιμνῇ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὃ ἔστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος.

9 καὶ ἦλθεν εἰς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας τῶν γεμόντων τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων καὶ ἐλάλησεν μετ' ἐμοῦ λέγων· δεῦρο, δείξω σοι τὴν νύμφην καὶ γυναῖκα τοῦ ἀρνίου. 10 καὶ ἀπήνεγκέν με ἐν πνεύματι ἐπὶ ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέν μοι τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ 11 ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι. 12 ἔχουσα τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα πυλῶνας δώδεκα καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα. Καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἃ ἔστιν [τὰ ὀνόματα] τῶν δώδεκα φυλῶν υἱῶν Ἰσραὴλ 13 ἀπὸ ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς καὶ ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς καὶ ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς καὶ ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς. 14⁴ καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχων θεμελίους δώδεκα καὶ ἐπ' αὐτῶν δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου.

15 Καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχεν μέτρον κάλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. 16 καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κείται καὶ τὸ μήκος αὐτῆς ὅσον [καὶ] τὸ πλάτος. καὶ ἐμέτρησεν τὴν πόλιν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίων δώδεκα χιλιάδων, τὸ μήκος καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστίν. 17 καὶ ἐμέτρησεν τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν μέτρον ἀνθρώπου, ὃ ἐστὶν ἀγγέλου. 18 καὶ ἡ ἐνδῶμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασπις καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὅμοιον ὑάλῳ καθαρῷ. 19 Οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι· ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασπις, ὁ δεύτερος σάπφειρος, ὁ τρίτος χαλκηδῶν, ὁ τέταρτος σμάραγδος, 20 ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος σάρδιον, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ ἕνατος τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἐνδέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος, 21 καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες δώδεκα μαργαρίται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἐνός μαργαρίτου. Καὶ ἡ πλατεία τῆς πόλεως χρυσίον καθαρὸν ὡς ὕαλος διαυγής.

22 καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ, ὁ γὰρ κύριος, ὁ θεὸς ὁ ἄντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστὶν καὶ τὸ ἄρνιον. 23 καὶ ἡ πόλις οὐ χρεῖαν ἔχει τοῦ ἡλίου οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ, ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἄρνιον. 24 καὶ περιπατήσουσιν τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτός αὐτῆς, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσιν τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν. 25 καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας, νύξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, 26 καὶ οἴσουσιν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἔθνων εἰς αὐτήν. 27 καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς

αὐτὴν πᾶν κοινόν και [ὁ] ποιῶν βδέλυγμα και ψεῦδος
εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνί-
ου.

Κεφ.22

Και ἔδειξέν μοι ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρόν ὡς κρύσταλ-
λον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ και τοῦ ἀρνίου.
2 ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς και τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν και
ἐκεῖθεν ξύλον ζωῆς ποιοῦν καρπούς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕκα-
στον ἀποδιδόν τὸν καρπὸν αὐτοῦ, και τὰ φύλλα τοῦ ξύλου
εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν. 3 και πᾶν κατάδεμα οὐκ ἔσται ἔτι.
Και ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ και τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται, και οἱ
δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ 4 και ὄψοναι τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ, και τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. 5 και
νῦξ οὐκ ἔσται ἔτι και οὐκ ἔχουσιν χρείαν φωτὸς λύχνου και
φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ Θεὸς φωτίσει ἐπ' αὐτούς, και βασι-
λεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Γ. Ἡ δομὴ τοῦ κειμένου

Στὸ παραπάνω κείμενο προβάλλεται ὀραματικὰ ἡ τελείωση
τῆς δημιουργίας ἢ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε ἀλλοιώτικα προσδιορίζεται
ἢ ἐσχατολογικὴ τῆς προοπτικῆ. Εἶναι ἡ ὥρα πού ἡ δημιουρ-
γία ὡς σπόρος, μὲ τὴ γονικὴ δύναμη πού ἐνέβαλε σ' αὐτὸν ὁ
σαρκωθεῖς-σταυρωθεῖς και ἀναστὰς γιὰ χάρι τῆς Λόγος, γί-
νεται τέλειο δένδρο.

Ὁ συγγραφέας, ὅπως τὸ κάνει συχνά, γονιμοποίησε και
σὲ τοῦτο τὸ τμήμα τοῦ ἔργου του, κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο,

γνωστές παλιές παραστάσεις και αντιλήψεις τῆς παλαιοδιαθηκικῆς και ἀποκαλυπτικῆς γραμματείας, οἱ ὁποῖες συμπύκνωναν ἐσχατολογικὲς προσδοκίες τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, γιὰ νὰ ἐκφράσει τὴν ἐν Χριστῷ πραγμάτωσή τους.

Γ.1. Οἱ δυὸ ἐνότητες

Σὲ δυὸ ἐνότητες χωρίζεται τὸ κείμενο ποὺ ἔχουμε μπροστά μας:

Στὴν πρώτη (Ἄποκ. 21,1-8) ὁ συγγραφέας προσφέρει μιὰ γενικὴ εἰκόνα τοῦ νέου κόσμου, τῆς καινῆς κτίσης ποὺ κατεβαίνει ἐξ οὐρανοῦ στὴ γῆ μας, ὕστερα ἀπὸ τὶς ἀλλεπάλληλες καθάρσεις ποὺ ὑπέστη ὁ παλαιὸς κόσμος καὶ τὸν παραμερισμὸ ὅλων τῶν ἐμποδίων ἐκ μέρους τῶν ἀντιθέων δυνάμεων στὴν πραγμάτωση τοῦ θείου σχεδίου.

Στὴ δεύτερη (Ἄποκ. 21,9-22,5), τὸν νέο αὐτὸ κόσμος καὶ τὴ νέα πραγματικότητα ποὺ κατέρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ συγγραφέας μας, προσδιορίζει ὡς «νύμφη» καὶ κυρίως ὡς πόλη καὶ μάλιστα ὡς τὴν καινὴ Ἱερουσαλήμ. Ἐδῶ ἡ περιγραφή περνάει ἀπὸ τὰ γενικὰ στὰ καθέκαστα, μᾶλλον στὸ ἕνα: στὴν «ἅγια» καὶ «καινὴ» πόλη.

Γ.2. Ἡ δομὴ τῆς πρώτης ἐνότητας (Ἄποκ. 21,1-8)

Νὰ προσεγγίσουμε χωριστὰ τὴν κάθε μιὰ ἐνότητα ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν πρώτη (Ἄποκ. 21,1-8), διευκρινίζοντας ὅτι ἡ προσέγγιση μένει κατ' ἀρχὰς σὲ ἐπίπεδο δομῆς. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι πιστεύουμε σὲ μιὰ ἄψογη καὶ ἀρτιμελὴ μορφή ὁλοκλήρου τῆς

Ἀποκάλυψης καὶ εἰδικὰ τῶν δυὸ τελευταίων της κεφαλαίων, ὅπου ἡ ὠραιότητα τοῦ περιεχομένου ξεχειλίζει σὲ μιὰ ὠραιότητα καὶ τοῦ κειμένου. Νὰ τὴν παρακολουθήσουμε:

Ὁ Ἰωάννης τὴ νέα πραγματικότητα ποὺ θεᾶται, περιγράφει σὲ τρία ἐπίπεδα:

Τὸ πρῶτο (Ἄποκ. 21,1-3), θὰ ἔλεγε κανεὶς, ἔχει ἓνα καταφατικό καθαρὰ χαρακτήρα. Συγκροτεῖται ἀπὸ αἰσθητὰ χειροπιαστὰ σύμβολα (οὐρανός, γῆ, καινὴ Ἱερουσαλήμ, νύμφη, σκηνή) βαλμένα μάλιστα σὲ μιὰ φθίνουσα, ὡς πρὸς τὸ μέγεθος, κλίμακα.

Τὸ δεῦτερο (Ἄποκ. 21,4) σχηματίστηκε ἀπὸ μιὰ σειρά ἀποφατικὰ διατυπωμένων λέξεων-συμβόλων (ὄχι δάκρυ, ὄχι θάνατος, ὄχι πένθος, ὄχι κραυγή, ὄχι πόνος) Στὰ σύμβολα αὐτὰ εἶναι εὐδιάκριτη ἡ τάση προοδευτικῆς ἐλαχιστοποίησης ἢ ἐξαφάνισης τῶν αἰσθητῶν-ὄρατῶν στοιχείων καὶ μετατροπῆς τους σὲ ἐσωτερικὲς ἀνθρώπινες καταστάσεις.

Τὸ τρίτο (Ἄποκ. 21,5-8) συνίσταται ἀπὸ ἄμεσο λόγο τοῦ Θεοῦ -τὸν πρῶτο καὶ τελευταῖο τῆς Ἀποκάλυψης- μὲ χρήση συμβόλων (Α-Ω, ἀρχή-τέλος) ποὺ δὲν ἐκφράζουν πράγματα ἢ καταστάσεις, ἀλλὰ τὴν ἐνιαία καὶ αἰώνια παρουσία καὶ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ μέσα στὴ δημιουργία του· παρουσία ποὺ τὸν φανερώνει ὄχι μόνο δημιουργὸ ἀλλὰ καὶ τελειωτὴ τοῦ κόσμου.

Γ.3. Ἡ δομὴ τῆς δεύτερης ἐνότητας (Ἄποκ. 21,9-22,5)

Στὴ δεύτερη ἐνότητα (Ἄποκ. 21,9-22,5) ποὺ ἀποτελεῖ ἐρμηνεία καὶ διεύρυνση τῆς πρώτης, ὁ συγγραφέας, ἀφοῦ ξαναπιάσει γιὰ λίγο τὸ σύμβολο «*νύμφη*» (Ἄποκ. 21,9), ποὺ ἤδη παρουσίασε

καὶ στὰ Ἄποκ. 19,7.8 καὶ 21,2b, στέκεται κυρίως στὸ σύμβολο «καινὴ Ἱερουσαλήμ», τὸ ὁποῖο καὶ ἀναδεικνύει σὲ κυρίαρχο γιὰ νὰ δηλώσει μὲ αὐτὸ τὴν διὰ Χριστοῦ καὶ ἐν Χριστῷ ἄφιξη τοῦ κόσμου στὴν τελείωσή του (Ἄποκ. 21,10 ἐξ).

Δ. Ἡ πληθωρική χρήση συμβόλων

Εἶναι πράγματι ἐκπληκτικὴ ἡ χρήση καὶ λειτουργία τόσων συμβόλων γιὰ τὴν ἀπόδοση ἑνὸς καὶ μοναδικοῦ πράγματος, τῆς ἄφιξης τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ περιβάλλοντός του στὴν προοπτικὴ τους. Ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τους, ποὺ γίνεται στὴν ἐπόμενη ἐνότητα (Ἄποκ. 21,9-22,5) μεγαλύτερος, καὶ ἡ ποιικιλία τους προδίδει ὄχι ἀπλὰ τὴ συγγραφικὴ δύναμη τοῦ ὄρω-ντος ἀλλὰ τὴν ἀδυναμία τῶν ἴδιων τῶν συμβόλων νὰ χαρακτηρίσουν μιὰ πραγματικότητα ποὺ δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ μικρὴ ἢ μερικὴ βελτίωση τῶν συνθηκῶν τοῦ παρόντος, ἀλλὰ ἐκρηκτικὴ καὶ ὀριακὴ αὔξηση τοῦ σπόρου σὲ τέλειο δένδρο, σὲ αὔξηση τοῦ ἀνθρώπου «εἰς ἄνδρα τέλειο, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ⁶». Στὸ τέλος βέβαια, ὅλα τὰ εἰκονικὰ ποὺ συμβάλλουν στὴν προσέγγιση τῆς καινῆς πραγματικότητας τῶν ἐσχάτων -ἐξαιτίας τῆς ἀμεσότητας καὶ τῆς ἀπουσίας ἀποστάσεων ποὺ αὐτὴ σημαίνει- ὅπως θὰ δοῦμε ὑπερβαίνονται καὶ καταργοῦνται.

Μετὰ ἀπὸ τὴν προηγούμενη γενικὴ διαπίστωση νὰ κά-νουμε μιὰ μικρὴ ἀναφορὰ στὸ περιεχόμενο τῶν δυὸ βασικῶν συμβόλων ποὺ νοηματοδοτοῦν τὸ κείμενο ποὺ προσεγγίζουμε. Πρόκειται, ὅπως εἶπαμε, γιὰ τὰ σύμβολα «νύμφη» καὶ «καινὴ

⁶ Ἐφ. 4,13.

Τερουσαλήμ» πού συμβάλλουν στο να αποκτήσουμε μιὰ γέυση τῶν ἐν Χριστῷ δυνατοτήτων καὶ τῆς προοπτικῆς τῆς δημιουργίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ χρέους τῆς καθεαυτῆν. Ἀπὸ τὰ σύμβολα αὐτὰ τὸ δεύτερο κυριαρχεῖ καὶ σηκώνει τὸ κύριο βάρος τῆς ἐνότητας πού παρακολουθοῦμε. Ὅμως καὶ τὸ πρῶτο ἔχει τὴ σπουδαιότητά του. Ἄς ἀρχίσουμε μὲ αὐτό.

4.1. Τὸ σύμβολο «νύμφη»

Ἡ παράσταση τῆς νύμφης εἶναι ἀπὸ τὶς συνηθέστερες εἰκόνες τῆς Π. Διαθήκης καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς γραμματείας⁷ γιὰ νὰ συμβολήσῃ τὴ στενὴ καὶ ἀποκλειστικὴ σχέση τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν Ἰσραήλ. Στὴ γενικότερη βιβλικὴ γραμματεία ξεκινάει ἀπὸ τὸν προφητικὸ μυστικισμὸ καὶ κορυφώνεται στὸ Ἐφ. 5,22-6,9, ὅπου τὸ σύμβολο αὐτὸ (βλ. τὴ λ. «γυνή») παρουσιάζει τελειωμένη καὶ πλήρῃ ἐκείνη τὴν ἔνωση Χριστοῦ καὶ λαοῦ του, πού προτυπώθηκε στὴν ἔνωση Ἀδὰμ καὶ Εὐας (Γέν. 2,24) καὶ καλλιεργήθηκε τόσο ἔντονα στὸ προφητικὸ κήρυγμα⁸.

Εἰδικὰ στὴν Ἀποκάλυψη τὸ σύμβολο «νύμφη» πού εἶναι κοινὸ σύμβολο καὶ τῶν δύο ἐνοτήτων (Ἀποκ. 21,2b. 9,b) συνάπτεται μὲ τὸ σύμβολο «γάμος» καὶ κατεπέκταση μὲ τὸ σύμβολο «γυνή» καὶ ἔχει βαρύνουσα λειτουργία. Εἶναι δηλωτικὸ τῆς νέας κοινωνίας τοῦ ἀρνίου/Χριστοῦ-Μεσσία μὲ τὴν ἀνθρωπότητα ἢ καλύτερα δηλωτικὸ τῆς ἐν Χριστῷ δημιουργίας μιᾶς νέας οἰκογένειας καὶ ταυτόχρονα ἔναρξης τῆς ἀναμενόμενης βασιλείας τῶν ἐσχάτων⁹. Πρέπει ὅμως νὰ διευκρινισθεῖ ὅτι τὸ

⁷ 4 Ἔσδρ. 7,26. 9,47-10,4 κ.λ.π.

⁸ Ἦσ. 50,1 . 54,5 . 62,5. Ἱερ. 2,2 . 5,7. Ἱεζ. 16,22. Ὡσ. 1,1-3,5.

⁹ Ἀποκ. 19,7,8

σύμβολο αὐτὸ λειτουργεῖ ἀντιθετικὰ¹⁰ πρὸς τὸ σύμβολο «πόρνη» Βαβυλώνα-Ρώμη (κεφ. 17 καὶ 18) γιὰ νὰ δηλωθεῖ ὅτι ἡ νέα οἰκογένεια ποὺ δημιουργεῖ ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο τῆς κοινωνίας τῆς πόρνης Βαβυλώνας-Ρώμης καὶ τῶν σχέσεων τῶν μελῶν τῆς μαζί τῆς. Γιὰ τὴν περίπτωσή τῆς λέγεται χαρακτηριστικὰ, μὲ τὸν ὄντονα ἀπαξιωτικὸ, ὅτι «ἀπὸ τὸ μεθυστικὸ κρασὶ τῆς πορνείας τῆς ἔχουν πιεῖ ὅλα τὰ ἔθνη. Οἱ βασιλιάδες τῆς γῆς πόρνεψαν μαζί τῆς, κι οἱ ἔμποροι ὄλου τοῦ κόσμου πλούτισαν ἀπ' τὴ χλιδὴ τῆς ἀκολασίας τῆς¹¹» «Ὅλοι αὐτοὶ θὰ κλάψουν καὶ θὰ θρηνήσουν γι' αὐτὴν¹²». Ἀντίθετα στὴν περίπτωση «τῆς νύμφης» ἢ τῆς γυναικὸς (Ἀποκ.κεφ. 12) οἱ λοιποὶ «τοῦ σπέρματος αὐτῆς¹³» εἶναι οἱ «μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι¹⁴». Εἶναι αὐτοὶ ποὺ νικοῦν¹⁵. Εἶναι αὐτοὶ ποὺ θὰ φάνε «τὸν καρπὸ ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς ζωῆς¹⁶ καὶ συνεπῶς πάνω τους «ὁ θάνατος δὲν ἔχει καμιά ἐξουσία»¹⁷.

Τὸ σύμβολο «νύμφη», λοιπόν, ὑπενθυμίζει τὴν ἀλήθεια

¹⁰ Ἐνα ἀπὸ τὰ ἐρμηνευτικὰ κλειδιὰ τοῦ δυσπρόσιτου κειμένου τῆς Ἀποκάλυψης εἶναι ἡ ἐπισήμανση τῶν πολλῶν ἀντιθετικῶν ζευγαριῶν ποὺ συναντᾶμε σὲ ὅλη τὴν ἔκτασή τῆς. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε ἐδῶ τὰ ἑξῆς: α) τριάδα τοῦ Θεοῦ - ἀντίθετη τριάδα (δράκων - α' + β' θηρίο β) «ἀρνίου» /Χριστὸς - α' θηρίο γ) «γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιο» ἢ «ἡ νύμφη»-«πόρνη» Βαβυλώνα κ.ἄ.π.

¹¹ Ἀποκ. 18,3.

¹² Ἀποκ. 18,18,19c.

¹³ Ἀποκ. 12,17.

¹⁴ Ἀποκ. 19,8,τ

¹⁵ Ἀποκ. 2,7 b . 11b. 17b. 3,5b. 12a. 21a. 21,7a κ.λ.π.

¹⁶ Ἀποκ. 27b.

¹⁷ Ἀποκ. 20,6b.

ὅτι ἡ σχέσηη Χριστοῦ καὶ κόσμου ἔχει γαμήλιο χαρακτήρα¹⁸. Δείχνη ὅτι ὁ κόσμος συνολικὰ δὲν εἶναι γιὰ τὸ ἄρνιον/ Χριστὸ παρὰ ἡ ἀγάπη του, ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ προδοθεῖ. Δὲν εἶναι μόνον τὸ στοιχεῖο τῆς οἰκειότητος αὐτὸ πὸ ἐμπεριέχεται σ' αὐτὴ τὴ σχέσηη ἀλλὰ καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀπολειστικότητος καὶ ἀμειβαιότητος. Τὸ σύμβολο αὐτὸ ὑποβάλλει τὴν ἀνάγκη μιᾶς μόνιμης παρθενικότητος τῆς νύμφης ἀπέναντι στὸν νυμφίο τῆς Χριστοῦ¹⁹, γιὰτὶ μὲ ἄρρητο τρόπο «*εὐφραίνεται ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων*»²⁰»

4.2. Τὸ σύμβολο «καινὴ Ἱερουσαλήμ»

Στὴν περικοπὴ πὸ διαβάσαμε κυριαρχεῖ ἡ εἰκόνα μιᾶς πόλης. Πρόκειται γιὰ τὴν «*ἀγίαν καὶ καινὴν Ἱερουσαλήμ*» πὸ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἐγκαθίσταται στὴ γῆ. Ἡ ἀπόκτηση αὐτῆς τῆς πόλης, μὲ τὴν ἀπαράμιλη ὁμορφιά τῆς καὶ τὰ πολλὰ τῆς πλεονεκτήματα, ἀποτελεῖ τὴν κατάληξη ὄλων τῶν γεγονότων πὸ προηγῶνται. Εἶναι ἡ ἐκπλήρωση ὄλων τῶν ὑποσχέσεων²¹ πὸ παρέχονται στοὺς νικητῆς, γιὰ τοὺς ὁποίους μιλάει τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκάλυψης. Εἶναι τὸ ὄραμα τοῦ

¹⁸ Γιὰ τὴν κατανόηση τῆς σχέσης αὐτῆς στὴν Ἀποκάλυψη βλ. τὴ μελέτη τοῦ συναδέλφου Κ. Μπελέζου *Ἡ σημειολογία τοῦ γάμου στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου. Πρόσωπα καὶ συμβολισμοί*. Αθήνα, 2007.

¹⁹ Πρβλ καὶ Β' Κορ. 11,2.

²⁰ Παρ 8,31.

²¹ Ἰ. Καραβιδόπουλος, «Υπόσχεση καὶ ἐκπλήρωση στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη», στὸ *Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη, Προβλήματα Φιλολογικά, Ἱστορικά, Ἑρμηνευτικά, Θεολογικά*. Εἰσηγήσεις Στ' Συνάξεως Ὁρθοδόξων Βιβλικῶν Θεολόγων, Λευκωσία 26 Σεπτεμβρίου-3 Ὀκτωβρίου 1991. σ. 149-163.

προφήτη Ἰωάννη καὶ ἡ ἐν Χριστῷ πραγμάτωση τῆς προοπτικῆς τῆς δημιουργίας.

Πρὶν ὅμως περάσουμε σὲ ἓνα ἀναλυτικότερο κοίταγμα αὐτοῦ τοῦ ὁράματος, ὡς συνόλου, νὰ σημειώσουμε γενικὰ γιὰ τὸ σύμβολο «καινὴ Ἱερουσαλήμ» τὰ ἑξῆς: Τὸ σύμβολο αὐτὸ ἀνακαλεῖ στή μνήμη μας τὴν πολυεκφρασμένη προσδοκία τῶν Ἰουδαίων γιὰ ἀνανέωση τῆς Ἱερουσαλήμ²². Μάλιστα στή γενικότερη ἰουδαϊκὴ γραμματεία ἡ προσδοκία αὐτὴ πήρε ποικίλες μορφές. Ἄλλου, ὅπως στὸν Ἡσαΐα²³, Ζαχαρία²⁴. Τωβίτ²⁵, γίνεται λόγος γιὰ ἀνανέωση τῆς παλαιᾶς Ἱερουσαλήμ. Ἄλλου, ὅπως στὸν Ἐνώχ²⁶, ἡ ἀνανεούμενη Ἱερουσαλήμ δὲ σχετίζεται μὲ τὴν ἱστορικὴ. (Ἡ ἐν λόγω διαφοροποίηση σχετίζεται μὲ τὸ γενικότερο ἐρώτημα τοῦ πῶς νοεῖται ἡ προσδοκώμενη ἐσχατολογικὴ ἀλλαγὴ τῆς κτίσης: ὡς ἐξ ἀρχῆς δημιουργία ἢ ὡς μεταμόρφωση τῆς ὑπάρχουσας. Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ ἀναφερθοῦμε μὲ συντομία στὴν ἐπόμενη ἐνότητα).

Ἐκεῖνο πού ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ ποῦμε γιὰ τὴν περιγραφὴ τῆς πόλης αὐτῆς εἶναι ὅτι ἡ εἰκόνα τῆς ἀποτελεῖ ἓνα συμπίλημα παλαιοδιαθηκικῶν καὶ ἰουδαϊκῶν ἐσχατολογικῶν στοιχείων: Ἡ κυβικὴ τῆς μορφή²⁷, οἱ πολυτίμοι λίθοι τῆς²⁸, ἡ κα-

²² Βλ. π.χ. Ἡσ.54,11-17..Ιε.ζ. 40-48.4 Ἔσδ. 7, 26-44.8,52.

²³ Ἡσ. 44,26-28 . 49,17 . 58,12 . 61,4 . 65,18

²⁴ Ζαχ. 1,16.

²⁵ Τωβ. 14,5.

²⁶ Ἐνώχ. 90, 28-29 (πρβλ. Διαθ. Δαν 5,12).

²⁷ Ἀποκ..21,16. Πρβλ. Αἰθ. Ἐνώχ 89,50. 90,28.29.κ.λ.π.

²⁸ Ἐξ, 28,15-21. 39,8,14. Ἡσ. 28,16. 54,11.12. Τωβ,13,17.20 κ..λ.π.

Γιὰ τὴ λειτουργία τῶν πολυτίμων λιθῶν τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ βλ. Ο.

τοίκηση σ' αὐτὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Μεσσία²⁹, ἡ παρουσία τοῦ ἀριθμοῦ 12 σὲ σχέσηη μὲ τοὺς πυλώνες καὶ τὶς φυλές τοῦ Ἰσραὴλ³⁰ κ.ἄ. στοιχεῖα τῆς περιγραφῆς εἶναι συνήθη στοιχεῖα τῆς ἰουδαϊκῆς ἐσχατολογίας. Εἶναι ὁμως ἄξιο ὑπογράμμισης ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα συνυπάρχουν ὡς χαρακτηριστικὰ τῆς καινῆς πόλης τῆς Ἀποκάλυψης. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ καινὴ αὐτὴ πόλη συμπεκνώνει τὴν ἰουδαϊκὴ ἐσχατολογία ἢ ὅποια γίνεται πραγματικότητα ἐν Χριστῷ. Μὲ ἄλλα λόγια, θὰ λέγαμε ὅτι ὁ Ἰωάννης στὸ σύμβολο «καινὴ Ἱερουσαλήμ» συνέδεσε ὅλα ἐκεῖνα τὰ μοτίβα ὥστε νὰ ἀποβεῖ τό καλύτερο ἐκφραστικὸ μέσο ἀπόδοσης τῆς πραγματικότητος ποὺ ὀραματίζεται: τῆς ἀνανέωσης τοῦ σύμπαντος «προκειμένου αὐτὸ νὰ γίνῃ κατάλληλο κατοικητήριον γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κι αὐτὴ κατάλληλη σκηνὴ γιὰ τὸ Θεό» ὅπως πολὺ εὐστοχα θὰ γράψῃ ὁ μακαριστὸς καθηγητὴς Σ. Ἀγουρίδης³¹.

Ε. Θεολογικὴ ἀποτίμηση τῶν βασικῶν στοιχείων τῆς περικοπῆς

Ὡς ἐδῶ εἶπαμε ὅσα κρίναμε ἀπαραίτητα προκειμένου νὰ δείξουμε ὅτι ὁ συγγραφέας τῆς Ἀποκάλυψης οἰκοδομεῖ τὸν

Böcher, «Zur Bedeutung der Edelsteine in Offb 21» στὸ τοῦ ἰδίου *Kirche in Zeit und Endzeit*, Neukirchen-Vluyn 1983, σ. 144-156.

²⁹ Ἰεζ.37,24.25. 27.43,1-12. Αἰθ. Ἐνώχ 30,37.

³⁰ Ἦσ.62,6.Ἰεζ.48,31-34.

³¹ Σ. Ἀγουρίδης, «Σχόλιο στὴν τελικὴ κρίση καὶ στοὺς γάμους τοῦ ἀρνίου μὲ τὴν οὐράνια Ἱερουσαλήμ» στὸ τοῦ ἰδίου: *Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη. Ἱστορικὴ καὶ Συγχρονιστικὴ Ἑρμηνευτικὴ Προσπάθεια*, Ἀθήνα 1978, (94-115) σ.108.

έσχατολογικό όραματισμό του με βιβλικά και έξωβιβλικά στοιχεία γνωστά στο χώρο τής ιουδαϊκής έσχατολογίας. Στη συνέχεια να δοϋμε κάπως έγγϋτερα τὸ περιεχόμενο τής ένότητας για τήν όποία μιλάμε μόνο από τή σκοπιὰ πὸν έξαγγέλλεται με τὸν τίτλο τής εισηγήσής μας: Ποιὰ εἶναι τὰ ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αὐτῆς τῆς ανανεωμένης έσχατολογικῆς πραγματικότητας πὸν όραματίζεται ὁ συγγραφέας τῆς Αποκάλυψης έντὸς τῆς όποίας ζεἶ στα έσχατα ὁ ανθρωπος; Καὶ σὲ κάθε περίπτωση να κάνουμε μιὰ θεολογική αποτίμηση ὄσων προηγήθηκαν.

Καὶ πρῶτα να απαντήσουμε στο ερώτημα πὸν αφήσαμε αναπάντητο στὴν προηγούμενη ένότητα: πῶς θὰ πρέπει δηλ. να κατανοήσουμε τὰ περι καινοῦ οὐρανοῦ καὶ καινῆς γῆς; Πρόκειται με ἄλλα λόγια για μιὰ έξ αρχῆς δημιουργία ἄλλου οὐρανοῦ καὶ ἄλλης γῆς ἢ για μεταμόρφωση καὶ ἀλλαγή αὐτῶν πὸν ὑπάρχουν; Κατεπέκταση λέγοντας γενικότερα ὅτι ἡ κτίση (φύση καὶ ανθρωπος) γίνεται καινὴ κτίση έννοοῦμε ὅτι ἀφανίζεται ὅ,τι ὑπάρχει καὶ δημιουργεῖται κάτι τὸ έξ ὑπαρχῆς νέο ἢ τὸ παλαιὸ αναπλάθεται σὲ μιὰ νέα μορφή;

“Ο, τι εἴπαμε στὴν προηγούμενη ένότητα στον ἴδιο προβληματισμό σὲ σχέση με τήν νέα Ἱερουσαλήμ ισχύει καὶ ἐδῶ για τὸ σύμπαν ὁλόκληρο. Στὴν ἀποκαλυπτικὴ γραμματεία συναντάμε δυὸ ἀπόψεις για τὴ μελλοντικὴ τύχη τοῦ κόσμου τῶν έσχάτων. Σύμφωνα με τὴν πρώτη, πὸν ἀπηχεῖται καὶ στὴν Κουμράνια φιλολογία³² ἄλλα μερικῶς καὶ σὲ καινοδιαθηκικά κείμενα³³, ἡ πρώτη δημιουργία μετὰ τὴν καθαρσή της προ-

³² 1QIII, 29-36.

³³ Β' Πέτρ. 3,10-13. Για περισσότερα βλ. τὴ μελέτη τοῦ συναδέλφου Χ. Ατματζίδη «Ἡ παραινετικὴ χρῆση τῶν στοιχείων τῆς φύσης στὴ

σφέρει τὴν ἐναπομείνασα ὕλη τῆς γιὰ τὴ δημιουργία τῆς καινῆς ζωῆς τοῦ μέλλοντος κόσμου· σύμφωνα μὲ τὴ δεύτερη, ἡ πρώτη δημιουργία δύνει καὶ ἀκολουθεῖ μιὰ ἐξ ὀλοκλήρου νέα πλάση.

Ἐνῶ φαίνεται ὅτι ὁ Ἰωάννης στὴ διήγησή του δὲν ἐνδι-αφέρεται νὰ δηλώσει ξεκάθαρα ἂν ὁ καινὸς οὐρανὸς καὶ ἡ καινὴ γῆ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἐξ ὑπαρχῆς δημιουργίας ἢ μόνο μιᾶς μεταμορφωτικῆς διαδικασίας νομίζουμε ὅτι ἡ γενικότερη ἀτμόσφαιρα καὶ τῆς ἐνότητας ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Ἀποκάλυψης συνηγορεῖ γιὰ τὸ δεύτερο³⁴. Ἐκτιμοῦμε ὅτι ἡ ἄποψη τοῦ Ἀνδρέα Καισαρείας, ὁ ὁποῖος σημειώνει ἐν προκειμένῳ «οὐ γάρ ἡ ὑπόστασις, οὐδὲ ἡ οὐσία τῆς κτίσεως ἐξαφανίζεται· ἀληθῆς γάρ καὶ βέβαιος ὁ συστησάμενος αὐτήν· ἀλλὰ τὸ σχῆμα παράγει τοῦ κόσμου τούτου, ἐν οἷς ἡ παράβασις ἐγένετο³⁵» εἶναι πολὺ εὐστοχη.

Μὲ δεδομένο λοιπὸν ὅτι ἡ καινὴ ἔχαιτολογικὴ πραγματικότητα ποὺ ὀραματίζεται ὁ Ἰωάννης δὲν εἶναι κατ' οὐσία ἄλλη ἔναντι τῆς πρώτης δημιουργίας, μποροῦμε νὰ ἀναζητήσουμε στὴ συνέχεια τὴ σχέση τους. Πρόκειται, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τίς εἰσαγωγικὲς μας παρατηρήσεις, γιὰ τὴ σχέση τῶν δεδομένων τῆς πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου πραγματικότητος καὶ τῶν δεδομένων τῆς μετὰ, δηλ. τῶν ἐν Χριστῷ δεδομένων, τὰ ὁποῖα προϋποθέτει ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη καὶ

Β' Πέτρου ὡς παράδειγμα συνάντησης τοῦ Χριστιανισμοῦ μὲ τὴν ἐλληνικὴ σκέψη» στὸ τοῦ ἰδίου *Κριτικὲς ἀναγνώσεις τῶν Βιβλικῶν κειμένων. Ἐρευνητικὲς ἐπισκέψεις σὲ βιβλικά τοπία*. Τ.Β', Θεσσαλονίκη 2100, σ.15-59

³⁴ Βλ. καὶ Π. Μπρατσιώτης, *Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου*, β'. ἐκδ. Ἀθήναι 1992. σ. 299-300.

³⁵ P.G. 106,273.

κατὰ μείζονα λόγο ἢ περικοπή μας. Γὰ δεδομένα αὐτά, ἐνῶ πορεύονται πρὸς τὰ ἔσχατα, ἔχουν, ὅπως λέει ἡ θεολογία μας, ἤδη μπολιαστεί σ' αὐτά.

Ξεκινοῦμε μὲ μιὰ βασικὴ διαπίστωση: Ἀπὸ τὴν περικοπὴ ἀναδύεται ἡ μνήμη τοῦ παραδείσου ὡς τοῦ ἰδανικοῦ ἀρχέγονου χώρου καὶ τρόπου ζωῆς καὶ ἡ προσμονὴ τῆς ἐπανάλευσής του στὰ ἔσχατα. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο, ἡ ἔσχατολογικὴ δηλ. ἀποκατάσταση τοῦ παραδείσου καὶ ἡ μετοχὴ τῶν ἀνθρώπων στὸν καρπὸ τοῦ δέντρου τῆς ζωῆς³⁶, δηλ. στὴ ζωὴ ποὺ ἀπωλέσθηκε, ἀποτελοῦσε τὴ βασικότερη ἐλπίδα τῆς παλαιοδιαθηκικῆς καὶ ἀποκαλυπτικῆς γραμματείας.

Προκαλεῖ ἐντύπωση ὅτι ἡ περιγραφὴ τῆς καινῆς πόλης, στὴ γενικὴ τῆς εἰκόνα ἀλλὰ καὶ στὶς λεπτομέρειές της, τελεῖ σὲ εμφανῆ συσχετισμὸ μὲ τὴν περιγραφὴ τοῦ παραδείσου τῆς Γένεσης καὶ ὅσων συνέβησαν μέσα σ' αὐτόν. Νὰ ἐπιχειρήσουμε κάποια σύγκριση καὶ ὕστερα νὰ κάνουμε τὴ θεολογικὴ ἀποτίμηση ποὺ ὑπόσχεται ὁ τίτλος τῆς ἐνότητάς μας:

α) Κατ' ἀρχὰς παρατηρεῖ κανεὶς ὅτι ὅλα τὰ μεταπτωτικὰ ἀρνητικὰ συμπτώματα τῆς πτώσης τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀρχικοῦ παραδείσου (θάνατος³⁷ λύπη³⁸ στεναγμὸς³⁹ ἰδρῶτας⁴⁰ ἀγκάθια καὶ τριβόλια⁴¹) στὴ νέα πραγματικότητα αἴρονται:

³⁶ Ἰεζεκ. 47,7-12. Ζαχ. 14,8. Δ' Ἐσδρ. 7,36. 9,3. Διαθ. Λευί 18,10-11. Ἐνώχ 24,4. 25,4-5. Σλαβ. Ἐνώχ 8,3. Βίος Ἀδάμ 28,4. Ψαλ. Σολ. 14,3 κ.π.ἄ.

³⁷ Γέν. 3,19.

³⁸ Γέν. 3,17.

³⁹ Γέν. 3,16.

⁴⁰ Γέν. 3,16.

⁴¹ Γέν. 3,18.

δὲν ὑπάρχει σ' αὐτή, ὅπως θὰ πεί ὁ συγγραφέας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς περιγραφῆς τῆς καινῆς πόλης, οὔτε δάκρυ, οὔτε θάνατος, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγὴ, οὔτε πόνος⁴².

β) Ἀπὸ τὸ ἀνακαινισμένο σύμπαν τῆς Ἀποκάλυψης ἀπουσιάζει ἡ θάλασσα⁴³, πού, κατὰ τὴν ἑβραϊκὴ ἀντίληψη, ἀποτελεῖ ἀπομεινάρει τοῦ ἀρχέγονου χάους⁴⁴ καὶ κατοικία τοῦ δαιμονικοῦ στοιχείου⁴⁵. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν δυνατότητα πρόσβασης τοῦ κακοῦ στὴν καινὴ πόλη⁴⁶ ἄρα καὶ δυνατότητα νέας πτώσης⁴⁷. ἐνῶ ὁ παράδεισος ἀπεδείχθη εὐάλωτος⁴⁸.

Ἡ παραπάνω δειγματοληπτικὴ ἀντιβολὴ τῶν δύο διηγήσεων ὁδηγεῖ σὲ μιὰ πρώτη βασικὴ διαπίστωση: ἡ νέα πραγματικότητα ποὺ δωρίζεται στὴ γῆ, σημαίνει ἀπόλυτη ἄρση τῶν μεταπτωτικῶν συμπτωμάτων ποὺ ἔπληξαν τὴ δημιουργία. Αὐτὴ ἡ διαπίστωση κινεῖται στὸ χῶρο τοῦ ἠθικοῦ.

Ἄν συνεχίσουμε τὴν ἀντιβολὴ τῶν περιγραφῶν θὰ βροῦμε καὶ ἄλλες διαφοροποιήσεις:

α) Στὰ καινούρια δεδομένα δὲν ὑπάρχει ἥλιος καὶ σελήνη⁴⁹ δὲν ὑπάρχει νύχτα⁵⁰· δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη κτιστοῦ φωτός, γιατί ἡ δόξα καὶ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου εἶναι ἀνέσπε-

⁴² Ἀποκ. 21,4.

⁴³ Ἀποκ. 21,1.

⁴⁴ Γέν. 1,2.

⁴⁵ Βλ. λ.χ.Ψαλ. 103,26.

⁴⁶ Ἀποκ. 21,27.22,3.

⁴⁷ Ἀποκ. 22,3.

⁴⁸ Γέν. 3,1 ἐξ.

⁴⁹ Ἀποκ. 21,23.

⁵⁰ Ἀποκ. 21,25.

ρα⁵¹. Αἴρεται ἐπομένως ἡ διάκριση φωτὸς καὶ σκότους⁵², νύχτας καὶ ἡμέρας⁵³ · ὁ προορισμὸς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, ποὺ κατὰ τὴ Γένεση στὸν παράδεισο ἦταν ἀναγκαῖες χρονικὲς παράμετροι⁵⁴, ἔχει πιά τελειώσει.

β) Ἄν στὴ διήγηση τῆς Γένεσης γίνεται ἀπλὰ λόγος γιὰ τὸν ποταμὸ τῆς Ἐδέμ ποὺ πότιζε τὸν παράδεισο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διαχωριζόταν σὲ τέσσερις παραποτάμους⁵⁵, στὴν καινὴ πόλη ὁ ποταμὸς ἔχει λαμπρότερη μορφή. Γίνεται ὕδωρ ζωῆς, εἶναι ποταμὸς «ὕδατος ζωῆς λαμπρὸς ὡς κρῦσταλλον», καὶ ἐκπορεύεται «ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου⁵⁶» ἀρδεύει τὸ «ξύλον τῆς ζωῆς⁵⁷» καὶ παρέχεται δωρεάν⁵⁸.

γ) Ἄν στὸν παράδεισο ὑπῆρχε τὸ δέντρο τῆς ζωῆς⁵⁹, στὴν καινὴ πόλη ἢ εἶναι πολλὰ, (βλ. τὴ διατύπωση «ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν» ἐννοεῖται τοῦ ποταμοῦ) ἢ τὸ πιθανότερο εἶναι ἓνα ἀλλὰ γιγαντιαῖο, καρποφορεῖ δώδεκα φορές, μιὰ κάθε μῆνα καὶ τὰ φύλλα του χρησιμεύουν γιὰ τὴ θεραπεία τῶν ἐθνῶν⁶⁰. Παράλληλα, δὲν ὑπάρχει στὴν καινὴ πόλη τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ⁶¹. Ἀπουσιάζει, συνεπῶς, τὸ στοιχεῖο τῆς δοκιμῆς.

⁵¹ Ἀποκ. 21,23.22,5.

⁵² Γέν. 1,4.

⁵³ Γέν. 1,14.

⁵⁴ Γέν. 1,16.

⁵⁵ Γέν. 2,20.

⁵⁶ Ἀποκ. 21,6. 22,1. Πρβλ Ἰεζ 47,1έξ.

⁵⁷ Ἀποκ. 22,2.

⁵⁸ Ἀποκ. 21,6.22,17.

⁵⁹ Γέν. 2,9. Πρβλ. Ἰεζ. 47,7-12. Αἰθ. Ἐνώχ 25,5 . 4 Ἔσδρ. 8,52.

⁶⁰ Ἀποκ. 22,2.

⁶¹ Ἀποκ. 2,9.

δ) Τέλος ἂν στήν Ἑδέμ μνημονεύεται ἀπλᾶ περιορισμένη ὑπαρξή χρυσοῦ καί πολυτελῶν λίθων⁶², ἡ καινὴ πολιτεία διακρίνεται γιὰ τὸν πλούσιο διάκοσμό της μὲ ποικιλία πολυτίμων λίθων⁶³.

Ὅπως παρατηρεῖ κανεὶς τὸ πρῶτο χαρακτηριστικό ὄλων τῶν παραπάνω συγκρίσεων εἶναι ὅτι τὰ δεδομένα τῆς καινῆς πόλης εἶναι πλουσιότερα καὶ μείζονα ἐκείνων τοῦ ἀρχικοῦ παραδείσου. Τὸ δεύτερο εἶναι, ὅπως τὸ εἶπαμε κι ὅλας, ὅτι ἡ νέα κατάσταση δὲ σημαίνει ριζικὴ διάρρηξη σχέσεων μὲ σύμπασα τὴν πραγματικότητα τῆς πρώτης δημιουργίας.

Ἐκεῖ ὅμως ποῦ ἡ σύγκριση ὁδηγεῖ σέ, θεολογικά ἀλλὰ καὶ περιβαλλοντολογικά, ἐκπληκτικότερες διαπιστώσεις εἶναι τὰ παρακάτω δεδομένα:

α) Ὁ Θεός στήν Ἐποκάλυψη σκηνώνει μόνιμα «μετὰ τῶν ἀνθρώπων»⁶⁴ ἐνῶ στή Γένεση ἐμφανίζεται μᾶλλον ὡς ἐπισκέπτης, ἂν κρίνει κανεὶς ἀπὸ τὴν πληροφορία τοῦ κειμένου ὅτι οἱ πρωτόπλαστοι ἄκουσαν τὸ θόρυβό του μετὰ τὴν παράβαση περιπατοῦσε στὸν παράδεισο κατὰ τὸ δειλινό⁶⁵. Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος ποῦ πλάστηκε μὲν «κατ' εἰκόνα» Θεοῦ, δὲν ἔφτασε ὅμως μέσα στὸν πρῶτο παράδεισο στὸ «καθ' ὁμοίωσιν»⁶⁶, στήν νέα πραγματικότητα κοινωνεῖ ἄμεσα μὲ τὸν Θεό, χωρὶς παρέμβαση συμβόλων ἢ ἐνδιαμέσων⁶⁷. Συνεπῶς, καινὴ πόλη

⁶² Γέν. 2,12.

⁶³ Ἀποκ. 21,18-20.

⁶⁴ Ἀποκ. 21,3.

⁶⁵ Γέν. 3,8.

⁶⁶ Γέν. 1,27.

⁶⁷ Ἀποκ. 21,3,22,4.

τῶν ἐσχάτων σημαίνει σύμπτωση τοῦ χώρου τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

β) Ὁ ἀρχικός παράδεισος, κατὰ τὴ διήγηση τῆς Γένεσης προβάλλεται ὡς κῆπος γήϊνος, ὀρισμένος, ποὺ σύντομα στερήθηκε τοὺς λίγους του κατοίκους καὶ μετὰ τὴν ἐκδίωξη τῶν πρωτόπλαστων φυλαγόταν ἀπὸ τὰ χερουβὶμ με περιστρεφόμενο ξίφος⁶⁸. Ἡ νέα, ὅμως, πραγματικότητα εἶναι πόλη, ποὺ ἦλθε ἄνωθεν, πολυάνθρωπη, μένουσα πόλη καὶ στήν πράξη ἀνοικτὴ θεανθρώπινη κοινωνία⁶⁹. Ἡ νέα, λοιπὸν, ἐσχατολογικὴ πραγματικότητα δὲν εἶναι φυτεία καὶ κῆπος ἀλλὰ πόλη, ποὺ ὅμως πλαίει σὲ φυσικὰ στοιχεῖα.

γ) Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖο κατ' ἐξοχὴν προσδιορίζει τὴν καινὴ Ἱερουσαλὴμ τῶν ἐσχάτων καὶ δίνει κάτι τὸ ξεχωριστὸ στὶς σκέψεις ποὺ διατυπώνονται ἐδῶ, εἶναι ἡ τετράγωνη καὶ μάλιστα κυβικὴ μορφή της⁷⁰. Εἶναι χαρακτηριστικὰ ποὺ τὴν κάνουν νὰ μοιάζει με πόλη-ναὸ. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ ἐσώτερος χώρος τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, εἶχε τὴ μορφή ἑνὸς κύβου, πλευρᾶς δέκα μέτρων⁷¹. Ἀλλὰ καὶ ὁ ναὸς τῆς ἀνανεωμένης Ἱερουσαλήμ, ὅπως περιγράφεται στὶς προφητικὲς ὁράσεις, στὰ βασικά του μέρη-ἐξαρτήματα εἶναι τετραγωνικός⁷². Ἡ τετράγωνη συνεπῶς καὶ κυβικὴ μορφή τῆς

⁶⁸ Γέν. 3,24.

⁶⁹ Ἀποκ. 21,24.25.26.

⁷⁰ Ἀποκ. 21,16.17.

⁷¹ Α' Βασ. 6,20.

⁷² Ἰεζ. 40,47 . 41,1-4 . 43,13-17 κ.λ.π.. Βλ καὶ E. Schick, *Die Apokalypse*, Düsseldorf, 1983², σ. 230-232, H. Kraft, *Die Offenbarung des Johannes*, Tübingen, 1974, σ. 270.271 καὶ O. Böcher, «Bürger der Gottstadt. Kirche in Zeit und Endzeit nach Apk 21f», σ. 158, στὸ τοῦ ἰδίου *Kirche in Zeit und Endzeit*, Neukirchen-Vluyt 1983, σ. 157-167.

καινῆς Ἱερουσαλήμ ἀποτελεῖ μᾶλλον συνειδητὴ ἐκ μέρους τοῦ Ἰωάννη προβολὴ τῆς ὡς γιγαντιαίου ναοῦ (4.200 km) καὶ μάλιστα ὡς ἅγια ἁγίων. Ἄλλωστε, καὶ ἡ παρουσία μέσα στὴν πόλη θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου⁷³ χωρὶς τὴν ὑπαρξὴ τοῦ φυσικοῦ του πλαισίου, τοῦ ναοῦ⁷⁴ πείθει ὅτι γιὰ τὸν προφήτη Ἰωάννη ἡ νέα πραγματικότητα ποὺ δωρίζεται στὴ γῆ κατανοεῖται ὡς γιγαντιαῖος ναός.

δ) Συνέπεια τῆς ταύτισης ναοῦ καὶ καινῆς Ἱερουσαλήμ, εἶναι ὁ ἱερατικὸς χαρακτήρας τῶν κατοίκων τῆς. Ἄλλωστε, γενικὰ ἡ Ἀποκάλυψη ὑπογραμμίζει τόσο στὸ βαπτισματικὸ ὕμνο⁷⁵ τοῦ 1,5b.6 ὅσο καὶ στὴν καινὴ ὠδὴ τοῦ 5,9.10 τὴ βασικὴ ἀλλὰ συχνὰ παραξηγημένη διδασκαλία γιὰ τὴ γενικὴ λεγόμενη ἱερωσύνη τῶν πιστῶν. Ὅμως, καὶ πέρα ἀπὸ τὶς δυὸ αὐτὲς περιπτώσεις πάλι ἡ Ἀποκάλυψη στὶς τελικὲς ὁράσεις τῆς ξεκάθαρα προβάλλει τὸν ἱερατικὸ χαρακτήρα τῶν κατοίκων τῆς καινῆς ἐσχατολογικῆς πόλης ὅταν λέει ὅτι οἱ ἔχοντες «μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ ... ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ»⁷⁶ καὶ ὑπογραμμίζει τὴ λατρευτικὴ-λειτουργικὴ ἀποστολὴ τους⁷⁷. Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ ἢ ὅποια διαπερνάει ὅλη τὴν Ἀποκάλυψη, σὲ τέτοιο μάλιστα βαθμὸ ὥστε νὰ τὴν ἀναδεικνύει μαζί με τὴν Α Πέτρου (βλ. 2,9) στὸ κατ' ἐξοχὴν βιβλικὸ κείμενο ποὺ ὑπενθυμίζει τὸν ἱερατικὸ χαρακτήρα τῶν μελῶν τῆς ἐκκλησίας, ὑποσημαίνεται, κατὰ τὴν ἀποψή μας, καὶ με κάτι πιὸ ἀποφασιστικὸ

⁷³ Ἀποκ. 22,1.

⁷⁴ Ἀποκ. 21,22.22,3.

⁷⁵ P. Osten Sacken, *Christologie*, «Taufe, Homologie. Ein Beitrag zu Apk Joh. 1,5f», *ZNW* 58 (1967), 255-266.

⁷⁶ Ἀποκ. 20,6.

⁷⁷ Ἀποκ. 22,3.4.

καὶ ἀξιοπρόσεκτο : τὸν πλούσιο διάκοσμο τῆς καινῆς πόλης (ἰασπισ, σάπφειρος, χαλκηδῶν, σμάραγδος, σαρδόνυξ, σάρδιον, χρυσόλιθος, βήρυλλος, τοπάζιον, χρυσόπρασος, ὑάκινθος, ἀμέθυστος)⁷⁸. Καὶ οἱ δώδεκα πολύτιμοι αὐτὰ λίθοι καὶ τα πολύτιμα πετράδια ποὺ κοσμοῦν τὴν καινὴ πόλη διακοσμοῦσαν καὶ τὸ τετράγωνο λογεῖο τοῦ ἱερέα Ἀαρών⁷⁹.

ε) Ἐνα ιδιαίτερο στίγμα στὴν πόλη τῶν ἐσχάτων δίνει ὁπωσδήποτε ἡ ποικιλότροπη σχέση της μὲ τὸν ἀριθμὸ δώδεκα (δώδεκα θεμέλιοι, δώδεκα πυλῶνες⁸⁰, δώδεκα ἄγγελοι⁸¹, δώδεκα φυλὲς υἰῶν Ἰσραὴλ⁸², δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων⁸³, δώδεκα πολύτιμοι λίθοι ποὺ κοσμοῦν τοὺς δώδεκα θεμέλιους⁸⁴, δωδεκάκις καρποφορία τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς⁸⁵). Αὐτὴ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ συγγραφέα στὴν πολλαπλὴ σχέση τῆς πόλης μὲ τὸν ἀριθμὸ δέδεκα, δὲν ἀφήνει περιθώρια νὰ μὴ δεῖ κανεὶς τὴν πόλη αὐτὴ ὡς ἐκκλησία, αὐτὴ ποὺ κληρονομεῖ τὰ δικαιώματα τοῦ παλαιοῦ Ἰσραὴλ, συνιστᾷ ἀνανέωση τοῦ παλαιοῦ δωδεκαφύλου⁸⁶, καὶ πέραν αὐτοῦ θεραπεύει καὶ τὰ ἔθνη⁸⁷.

⁷⁸ Ἀποκ. 21,18-21.

⁷⁹ Ἐξ. 28,17-20. 36,16-21.

⁸⁰ Ἀποκ. 21,12.

⁸¹ Ἀποκ. 21,12.

⁸² Ἀποκ. 21,12.

⁸³ Ἀποκ. 21,14.

⁸⁴ Ἀποκ. 21,19-21.

⁸⁵ Ἀποκ. 22. 2.

⁸⁶ Βλέπε τὴν ἐργασία μας «Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη ἔναντι τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ» στὸν τόμο *Κήρυγμα καὶ Εὐχαριστία*, πρὸς τιμὴν τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἀνθιμου, Ἀθήνα 2009. σ. 78-92.

⁸⁷ Ἀποκ. 22,2 πρβλ καὶ 21,24.26.

Ἡ διαπίστωση αὐτὴ σημαίνει ὅτι ἡ ἐσχατολογικὴ νέα πραγματικότητα δὲν εἶναι κατάταση ποῦ νοεῖται ἔξω ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς ἐκκλησίας. Τῆς ἐκκλησίας ὅμως ὄχι ὡς συστήματος ἀλλὰ ὡς θεανθρώπινης κοινωνίας.

*Στ. Ἡ περικοπὴ καὶ ἡ περιβαλλοντολογικὴ τῆς
ἐπικαιροποίηση*

Θὰ τελειώσουμε μὲ ἀνακεφαλαίωση ὅσων εἶπαμε ποῦ θὰ εἶναι ταυτόχρονα καὶ μιὰ προσπάθεια ἐπικαιροποίησης τοῦ ὄραματος τοῦ προφήτη Ἰωάννη γιὰ τὸν ἄνθρωπο σὲ σχέση μὲ τὸ περιβάλλον του, ποῦ εἶναι καὶ τὸ θέμα μας. Θὰ ἀριθμῶ τὰ σημεία ποῦ κρίνω ἀναγκαῖα νὰ ἐπαναλάβω καὶ νὰ συσχετίσω μὲ τὸ περιβάλλον, γιὰ νὰ εἶναι πιὸ Προσιτά.

α) Ἡ περικοπὴ μας, προβάλλοντας πραγματοποιούμενη ἐν Χριστῷ τὴ λαχτάρια τῆς ἰουδαϊκῆς ἐσχατολογίας γιὰ ἀνακαίνιση τοῦ σύμπαντος, ἔδειξε ὅτι γιὰ τὸν προφήτη Ἰωάννη ἡ πραγμάτωση των προδιαγραφῶν τῆς δημιουργίας καὶ ὁ τελικὸς ἀνακαινισμὸς τῆς εἶναι καρπὸς τῆς σάρκωσης τοῦ Λόγου.

β) Ἡ δημιουργία, ἐξαιτίας τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου ποῦ σαρκώθηκε, δὲν ἀπαλλάσσεται μόνο ἀπὸ τὰ μεταπτωτικά της συμπτώματα, οὔτε ἐπιστρέφει ἀπλὰ στὰ ἀφετηριακὰ δεδομένα τοῦ παραδείσου τῆς Γένεσης, ἀλλὰ λαμβάνει μείζονες δωρεές καὶ ἀγαθὰ. Τῆς παρέχεται ζωὴ καὶ «περισσὸν ζωῆς»⁸⁸. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ ἐν Χριστῷ προοπτικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐκτείνεται πέραν ἀκόμη καὶ τῶν ὅσων δὲν πραγματώθηκαν μέσα στὸν κ

⁸⁸ Ἰω. 10,10.

κῆπο τῆς Ἑδέμ. Οἱ ἄνθρωποι ἐν Χριστῷ γίνονται «*θείας κοινωνοὶ φύσεως*»⁸⁹.

γ) Ὁ ἀνακαινισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀδιανόητος χωρὶς τὸ φυσικὸ του περιβάλλον, τὴν ὕλη καὶ τὰ κοσμικὰ στοιχεῖα. Ἄν στὸ κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ συγγραφέα τῆς Ἀποκάλυψης βρίσκεται ὁ ἄνθρωπος ἄλλο τόσο καὶ τὸ περιβάλλον του, τὸ ἀνθρώπινο καὶ τὸ φυσικὸ. Μιὰ ἀπόδειξη τῆς ἀξίας τῆς φύσης καὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἐκ μέρους τῆς Ἀποκάλυψης ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι ὁ συγγραφέας τῆς φτάνει νὰ ἀντλή ἀπὸ τὴ φύση μοντέλα ἔκφρασης πνευματικῶν μεγεθῶν καὶ καταστάσεων.

δ) Ἡ καινὴ Ἱερουσαλήμ, ποὺ ἀπεικονίζει τὴν ἐν Χριστῷ προοπτικὴ μας, δὲν ἀποτελεῖ μὲ κανένα τρόπο σμικρογραφία μιᾶς μηχανιστικῆς πόλης, παραδομένης στοὺς ψυχροὺς καὶ ἀπρόσωπους μαθηματικοὺς τύπους καὶ νόμους. Δὲν εἶναι ἐπίσης ἀπλὰ μιὰ πόλη σιγουριάς καὶ ἀσφάλειας, ἀρμονίας καὶ καθαρότητας, φυσικῆς ὁμορφιάς καὶ καθαροῦ περιβάλλοντος, ἀφθονίας καὶ εἰρηνικῆς συνύπαρξης τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ κυρίως μιὰ πόλη-ναός. Ἡ καλύτερα ἔχει ὅλα αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα γιατί εἶναι μιὰ πόλη-ναός. Εἶναι πραγματικὰ χώρος ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ὑποβάλλει καὶ ἀπαιτεῖ ἱερότητα. Πεδίο θεογνωσίας καὶ τόπος ἀπόλαυσης τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων του. Σέ ἑκεῖνον τὸν τόπο καὶ τρόπο ζωῆς, ποὺ ἔρχεται ἄνωθεν ὡς «*δώρημα τέλειον*» καὶ ὄχι ἀπὸ κάτω ὡς φυσικὴ κατάσταση καὶ κατάκτηση τῶν ἀνθρώπων ἢ βελτίωση τῶν μεταπτωτικῶν ἀνθρώπων συστημάτων, οἱ ἄνθρωποι ξαναποκτοῦν στὸ σύνολό τους τὸ βασιλικὸ καὶ ἱερατικὸ χαρακτήρα τοῦ προπτωτικοῦ Ἀδάμ. Ἀποκτοῦν ἱερατικὴ συνείδηση καὶ ἱε-

⁸⁹ Β' Πέτρ. 1,4.

ρατική συμπεριφορά. Είναι ιερείς του έαυτού τους και του κόσμου, μέσα στον όποιο και με τον όποιο ζούν κι' ως κορυφαίοι του χορού των κτισμάτων⁹⁰ ιερουργούν την ύψιστη πράξη του ανθρώπου : απονέμουν αΐνον και λατρεία στο μόνο δικαιούχο, τὸ τριαδικὸ Θεὸ και σεβασμὸ σὲ ὅ, τι τοὺς περιβάλλει, ὡς νὰ ἦταν ναὸς. Ἡ Ἀποκάλυψη μετὶ τὶς τελικὲς τῆς ὁράσεις μᾶς λέει τοῦτο τὸ ἀπλό: Τὸ σύμπαν σώζεται μόνο ὡς ἱερό.

ε) Ἡ καινὴ πόλη των ἐσχάτων, πραγματοποιημένος δηλ. ὁ ἐν Χριστῷ ὁρατισμὸς τοῦ Ἰωάννη, προϋποθέτει τὸ γεγονὸς τῆς ἐκκλησίας. Ὅπως δὲν ἀρκεῖ ἕνας ναὸς μέσα στο σύμπαν, ἀλλὰ ὅλο τὸ σύμπαν γίνεται ναὸς γιὰ νὰ σωθεῖ, ἔτσι και ὁ ἄνθρωπος σώζεται ὡς κοινωνία και μετὸ περιβάλλον του, ἀνθρώπινο και φυσικό. Ἡ Ἀποκάλυψη μᾶς διδάσκει μετὸν καλύτερο τρόπο τὴν κοινωνία, καθὼς δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ σκεφτόμαστε τὴν τελειοποίηση ἑνὸς μόνο κατοίκου ἢ ἔστω ὀλίγων κατοίκων ἑνὸς ὠραίου κήπου, ἀλλὰ κατοίκου μιᾶς ἀνοιχτῆς θεανθρώπινης πόλης-ναοῦ. Τίποτε μεμονωμένο δὲν σώζεται.

στ) Ἡ ἀπουσία ἀκόμη και τοῦ ἱερότερου συμβόλου, τοῦ ναοῦ⁹¹ ἀπὸ τὴν ἐσχατολογικὴ τελείωση, ὑποβάλλει τὴν ἀμεσότητα στὴ σχέση κτισμάτων και δημιουργοῦ, ὡς ἰδανικὴ, ποθούμενη κατάσταση. Είναι ἡ κατάκτηση τῆς ἀμεσης σχέσης, τοῦτέστιν ἀφίξη στὴν ἐλευθερία, μετὸν ὅποια τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ ἀναμετρηθεῖ και ἡ ὅποια δὲν ἐξαγοράζεται με κανένα ἐνδιάμεσο.

⁹⁰ Βλ. Ἀποκ. 5,9-14.

⁹¹ Ἀποκ. 21,22.

